

מראי מקומות- בבא בתרא פ"ב

שמעי' מהא דאפי' אם זבין תלתא דנפקין מחדא, מ"מ קנה קרקע, דאי לא, אפי' כי מסקא ארעא שרטון מאי הוי, אי א"ל תלתא זבינת לי, לימא לי' צא ובדוק מלמטה, ונסלק עפר (וכן הוא לקמן פג. במוכר ג' בדי אילן).

(ד) **וליחוש דלמא מסקא ארעא שרטון, וא"ל** וכו'- יש לע', אפי' אם אמרי' דאף אם למעשה יוצאין מאילן א' הרי יש לו ללוקח קרקע, למה אין המוכר יכול לטעון דכל זה גדל לאחר שמכרו לו האילנות, אבל בשעת המכירה לא הי' כאן אלא אילן א', ולכן אין לו קרקע, ולימא דכיון דהמוכר מרי קמא, על הלוקח להביא רא' דבשעת מכירה היו כל הג' אילנות שם. וכ' הריטב"א דמכאן נראה דכל שנולד ספק בכל כיוצא בזה, אם הי' בשעת מכר או לא, על האומר שלא הי' כזה להביא רא' שלא הי' מעיקרא כמו שהוא עכשיו, דאמרי' כאן נמצא כאן היה. וע' לקמן עוד בזה.

(ה) **מדקתני הגדילו ישפה, ואי ס"ד ר"ע היא,** אמאי ישפה, וכו'- הק' הרמב"ן, מה הראי' דלאו ר"ע היא, ומשום דס"ל לר"ע דמוכר בעין יפה מוכר, וכאן מבואר דלאו עין יפה הוא, דלמא לעולם ר' עקיבא היא, ומה דאמרי' דהגדילו ישפה, היינו משום דאם מניחין הענפים שם, יש לחוש שמא יטעון הלוקח דלקח כל הקרקע שתחת הענפים, וכמו דאמרי' לעיל, דכל מה שתחת הענפים של הלוקח הוא. ואין לומר דכיון דיכול המוכר לומר דעל הלוקח להביא רא', א"כ שוב אין לחוש כן, דמ"מ יכול המוכר לומר דאינו רוצה שיהא הלוקח מערער כן על הקרקע, ויביאו לדין, וא"כ עדיין לכאור' יכול המוכר לטעון כן, ומהו הראי' דלאו ר"ע היא. ות' הרמב"ן דאי משום הא, לא היו צריכין לשפות, אלא יגדור ויקבע תחומין, ואם הדין הוא דאם הגדילו ישפה, ע"כ לאו ר"ע היא. אולם סיים הרמב"ן דהדין דין אמת הוא, דעל הלוקח להביא רא' דהי' הקרקע שלו, ואינו יכול לומר דכיון שאמרו ישפה, דעל המוכר להביא רא' דלא מכר לו הקרקע, די"ל דאולי

(א) **משום דמחזי כשיקרא- פי' הרשב"ם,** שהרי בשביל הבאת ביכורים קא קרי, ושמא לאו בקרקע שלו גדלו, וקא משקר, וכת' דובר שקרים לא יכון לנגד עיני. ולעיל (פ"א) הבאנו מש"כ השטמ"ק בשם תוס' הרא"ש, דקו' הגמ' דאין ראוי לבילה היינו דוקא לפי הצד של הגמ' דמיחזי כשיקרא, אבל לר' משרשיא דמפרש טעמא משום הפקעת תרומה, קרוי ראוי לבילה. וע' בדרך אמונה (ביכורים ד', ד', בבאור ההלכה), שביאר דכוונת התוס' הרא"ש הוא דטעמא דמחזי כשיקרא הוא טעם דאורייתא, ולכן לא חשיב ראוי לקריאה, כיון דמן התורה לאו ראוי לקריאה היא. אבל אם טעם האיסור לקרות הוא משום חשש הפקעת תרו"מ, אי"ז אלא איסור דרבנן, וא"כ שפיר חשיב ראוי לקריאה עדיין. והק', הרי כ' היראים (מ' רל"ה) דאיסור מדבר שקר תרחק אינו מדאורייתא אא"כ הוא גורם רע לבריות, אבל אם אינו יכול לגרום רע לבריות, אינו עובר מדבר שקר תרחק מן התורה. וע"ש שצידד דאולי זהו רע לבריות, כיון דמראה עצמו שהוא עושה מצוה, ואולי אינו עושה מצוה, וא"כ הו"ל כגונב דעת הבריות. אבל כ' דגם זה ק', שהרי באמת כוונתו לעשות מצוה. ולכן כ' דאולי אין כוונת תוס' הרא"ש משום מדבר שקר תרחק, אלא משום שהוא משקר בפני ד' בבהמ"ק, ובזה הוא עובר על את ד' אלקיך תירא, א"כ שפיר הוי איסור דאורייתא. ואף שהרשב"ם הביא קרא דדובר שקרים יכון אפשר שאין כוונתו דזהו האיסור שעובר, אלא שבא לחזק הענין ולהראות שיש בזה זלזול גדול.

(ב) **משום דמחזי כשיקרא- מה שאי"ז שקר ממש** על הצד דאי"ז ביכורים, כ' הדרך אמונה (ביכורים ד', ד', בבאור ההלכה), שהרי הוא מכיון דאם אין אלו ביכורים, אז כוונתו רק לקרות פסוקים בתורה, וא"כ שפיר אמרי' דהוי רק מיחזי כשיקרא, ולא שקר ממש.

(ג) **וליחוש דלמא מסקא ארעא שרטון, וא"ל** תלתא זבינת לי ואית לי ארעא- כ' הרשב"א,

לרשות, וכיון דברשות הקודם לא הי' בה ריעותא, א"כ מה שיש מומין לפנינו לא מהני להחזיק ריעותא ברשות אביה, וא"כ אמרי' דבשעת קידושין לא היו בה מומין, שהרי אז לא הי' מקום להסתפק. וא"כ, יש לבאר הא דסוגיין עפ"ז, אלא להיפוך. דהיינו, דעכשיו יש לפנינו הג' אילנות, ומעולם לא הי' דיון על האילנות, ומעולם לא דנו על האילנות עד עכשיו, וא"כ אמרי' להיפוך, דיש ג' אילנות לפנינו, ואמרי' דמעולם היו כן, ואין שייך לטעון דהא מעיקרא ודאי הי' אילן א', דהא אין מחזיקין ריעותא מרשות לרשות, וא"כ אמרי' דהוי בחזקת ג' אילנות כל זמן שאיננו יודעין ודאי שלא היו אילן א', ואמרי' דכאן נמצא וכאן הי'. **ובדעת הרמב"ן**, אולי י"ל דחולק באם אמרי' כאן הא דכאן נמצא כאן הי' (ואולי משום דחולק על ההבנה דכאן נמצא וכו'), וכיון שלא שייך לומר כן, ממילא נחזור להכלל דמוקמינן הקרקע על חזקתו, ועל הלוקח להביא ראיה. עוד י"ל דס"ל להרמב"ן כמש"כ הסמ"ע (חו"מ ס', כ'), דבקרע לא שייך כלל כל הענין של כאן נמצא וכאן הי', שהרי קרקע במקומה עומדת, וא"כ לא שייך כל המושג של כאן נמצא וכו'.

(1) **מי לא מודי ר"ע באילן הנוטה לתוך שדה חבירו שקוצץ מלא מרדע מעל גבי מחרישה-** הק' הריטב"א, מהו הראי' מהתם, הרי סברת ר"ע הוא משום דמוכר בעין יפה מוכר, ומהכ"ת דהתם מיירי במוכר ולוקח. ותי' דכיון דסתמא תנן, משמע אפי' אם הי' מוכר ולוקח הוא, יכול לקצוץ מלא מרדע מעל גבי מחרישה, וא"כ שפיר יכולין להוכיח מהתם דגם ר"ע מודה בכה"ג. אולם ע' בעליות דר' יונה דמשמע דרק מוכיחין מהתם דאילן הנוטה לשדה חבירו חשיב פסידא, משום שמעכב המחרישה (ולא דמיירי במוכר ולוקח דוקא, וע"ע ברשב"ם, ויש לע' אם שייך להוכיח איך יפרש).

(2) **וזה וזה אינן רשאי לזרעה- פי' הרשב"ם**, הואיל ונתרצו שניהם, ובחרו להם דרך זה ע"י ב"ד. והוסיף בעליות דר' יונה, דאפי' דבר שהוא מעט עיכוב להילוך אין לו לעשות, דימנין אין נח לו למהר הלוכו ע"ג הזרעים,

הגדיל האילן ולא אדעתי' דמוכר, ואין זה ראי' דמכר לו כ"כ. ועכ"פ, יצא מדברי הרמב"ן דבספק כזה, דהמוכר טען שלא מכר לו כ"כ, והלוקח טען שמכר לו טפי, על הלוקח להביא ראיה. **אולם** ע' לעיל, שהבאנו מהריטב"א שהוכיח מהגמ' בעמוד א' דעל המוכר להביא ראיה, שהי' מבואר התם דהי' הלוקח זוכה בדין אם הי' טוען דמעיקרא היו ג' אילנות, ובאמת יש לו קרקע. ובאמת הביא הריטב"א שם דעת הרמב"ן כאן, והק' עליו מסוגיא דהתם, וכ' הריטב"א דלכאור' צריך לדחות הא דעמוד א' לפי הרמב"ן, דאף דהמוכר יהי' זוכה בדין, מ"מ עדיין יכול למחות דאינו רוצה לירד עמו לדין, וא"כ שפיר אמרי' דליחוש דלמא מסקא ארעא שרטון, וכו'. וע"ע **במשנה למלך** (מכירה כ"ד, ה') שג"כ הק' כן על הרמב"ן, ותי' דגם הרמב"ן מודה בגמ' בעמוד א' שיהי' הלוקח נאמן לומר דכאן נמצאו וכאן היו, דטענת המוכר, דבאמת שנים מכר לו, והגזע יצא מהשורש ברחוק ד' אמות, ומסקא ארעא שירטון, מלתא דלא שכיחא היא (וצע"ק, דהא עכ"ז חושש הגמ' לחשש זה, אף דמלתא דלא שכיחא היא [ואולי כיון דמיירי דכבר גדל מהגזע לפנינו, א"כ שוב אי"ז לא שכיח כ"כ מה שיעלה עליו שירטון, משא"כ לחוש על כל הדבר מעיקרו הו"ל מילתא דלא שכיח, וע"ע בזה]). **וע' בחי' הגרנ"ט** (כתובות כ"ד), שהק' אהא דאמר הריטב"א דשייך כאן המושג של כאן נמצא כאן הי', דלכאור' אדרבה, הרי אנו יודעין דמעיקרא הי' אילן א', דהא הדין הוא דאף אם חופרין ונמצא דמתחת הקרקע אילן א' הוא, אמרי' דכיון דאולי בשעת מכירה היו ג' אילנות, הלוקח קונה הקרקע. וא"כ ק', לימא דכיון דכאן נמצא שג' אילנות הם, כאן היו, אבל מעיקרא לא היו כאן ג' אילנות, אלא אילן א', וכמו דאמרי' לענין מומין, דאמרי' דכאן נמצאו המומין, כאן היו המומין, אבל מעיקרא בשעת קידושין לא היו המומין, וא"כ לימא הקידושין חלין, וא"כ גם כאן, לימא דמעיקרא בשעת מכירה הי' רק אילן א', וכאן נמצאו ג' אילנות, וא"כ לימא דכאן היו, ולא קנה הלוקח קרקע. ותי' ע"פ ביאור של **השב שמעתתא** (ב', ד') בענין כאן נמצא וכאן הי', דאי"ז מדין חזקה דמעיקרא, דהא מכח חזקה דמעיקרא לחוד אין מוציאין ממון, אלא משום דאין מחזיקין ריעותא מרשות

או שהוא חס עליהן. ה"נ, הרי מייחד לי' כמלא אורה וסלו סביבות אילנותיו, והרי היא כמן הצד לבעל השדה, שהרי הקרקע משם ולפנים לבעל האילנות הוא. וכע"ז בריטב"א, דכמו דזה וזה אין רשאי לזרעה לאותו דרך, לפי שיש הפסד לשניהם, כן לענין מקום חוצה לה כמלו אורה וסלו, זה אינו יכול לזרעה משום דגורם הפסד מועט לחבירו, דיטנפו פירותיו, ובעל האילנותיו אינו יכול לזרעה, משום דאינו שלו.

(ח) **מד' אמות ועד שמונה-פי' הרשב"ם**, ולא עד בכלל. וכ' **הרשב"א** דהראי' לפירוש זה הוא מה שלמדוה הגמ' מכלאים, ובההיא מתני' תניא מעשה בצלמון בא' שנטע כרמו ט"ז על ט"ז אמות, אלמא כל שהוא נטוע ט"ז אמות חשיב מפוזרין, וע"כ משום דלא עד בכלל. אולם הק' מהא דמשמע בגמ' לקמן דקונה קרקע אפי' אם האילנות רחוקים ט"ז אמות מהדדי. ולכן כ' דנראה כפי' ר"י שיש חילוק בין קניי' לכלאים, דלגבי מקח שש עשרה מלמטה, דהיינו דחשיב שדה אילן בט"ז אמות, משום שהם מצומצמות, ולגבי כלאים שש עשרה דלמעלה, משום שהם שוחקות.

(ט) **והי' הופך שער שתי שורות לצד א', וזרע וכו'- פי' הרשב"ם**, דאם לא הי' מהפך הזרע משם, נמצא שכל שורה תופסין זמורותיה מאויר הט"ז, ואסור להביא זרע לשם. וכ' **התוס'** רי"ד דאינו נראה, דהא באמת לא משחינן אלא מעיקר הגפנים, ולא מראשי הזמורות. אלא בעבור זה הי' הופך, שלא יתפשטו הזמורות על הזרעים וקידשו אותם, דהא קיי"ל דאם שוכבין עליהם ממש דנאסרים עי"ז. וכ"כ בהג' **הר"ש מדשוי**, וע' **ברש"ש** דמשמע דס"ל דמה שמודדין מעיקרי הגפנים, זהו דין בקניי' דוקא, ולא בכלאים, דבכלאים מחמירין למדוד מהנופות.